

Az Afrikai Unió által vezetett misszió (AMIS) tapasztalatai Darfúrban: afrikai problémák afrikai válaszokkal?

Besenyő János

Bár többször is kijelentették már, hogy Darfúrban helyreállt a béke, és megszűntek a harcok, ezzel több emberi jogi és segélyszervezet vezetője – sőt sok politikus – sem ért egyet. Véleményük szerint az ENSZ és a nyugati országok egyszerűen csak nem akarnak pénzt és békefenntartókat „elherdálni” a még évekig elhúzódó konfliktus megoldására, ráadásul a kontinensen – nem csak Szudánban – óriási versengés folyik a gazdasági lehetőségekért, az ásványkincsek kitermeléséért. A szudáni kormányzatnál a Nemzetközi Büntetőjogi Bíróság döntése „verte ki a biztosítékot”, amikor eljárást kívánt indítani az ország elnöke, Omár al-Bashir ellen.¹ A bíróság döntését az Afrikai Unió (AU) is vitatta, sőt az elnök mellé állt. A kapcsolatok a nyugati államokkal elhidegültek, ez pedig a kontinensen már eddig is jelentős politikai és gazdasági befolyással bíró Kína és India helyzetének további erősödését hozta, a darfúri konfliktus viszont az AU és az ENSZ minden erőfeszítése ellenére továbbra is megoldatlan maradt. George W. Bush kormánya a konfliktust még népi tásként említette, s az ENSZ humanitárius ügyekért felelős helyettes főtájkára, Jan Egeland a világ egyik legnagyobb humanitárius krízisének nevezte.² A Darfúrban történt események többségét a legtöbben népi táskának tulajdonítják, és ezt a szudáni kormányon kívül más nem is nagyon vitatja. Luis Moreno Ocampo, a Nemzetközi Büntetőjogi Bíróság (*International Criminal Court* – ICC) ügyésze mégis hiába adatott ki letartóztatási parancsot a szudáni elnök ellen népi táskát, emberiség ellen elkövetett bűnök, valamint háborús bűnök vádjára alapján, ennek nem tudtak és tudnak érvényt szerezni, mivel nincs olyan ország, amelyik ebben segítséget nyújtana a bíróságnak, hiszen egyikük sem akar konfliktust az ásványkincsekben (főként kőolajban) bővelkedő Szudánnal és a mögötte álló Afrikai Unióval.³

Pedig a darfúri egyértelműen olyan konfliktus, amelyben a kormány által támogatott és kiképzett dzsandszavid csoportok a nemzetközi humanitárius jogok teljes körű semmibe vételével harcoltak a védtelen polgári lakosság ellen (rablások, fosztogatások, nemi erőszak, gyerekek és öregek legyilkolása, a feketék javainak szisztematikus és törvényes elrablása stb.).⁴

Amikor a konfliktus eszkalálódott, sőt az a veszély állt fenn, hogy áttérjed a környező országokra, az AU elérkezettnek látta az időt, hogy mint regionális nagyhatalom pozicionálja magát. Létrehozta a második békefenntartó misszióját (*African Union Mission In Sudan* – AMIS), amely azonban ugyanúgy kudarcba fulladt, mint a Burundiban indított művelet, és ezt is az ENSZ-nek kellett átvennie, hogy megmentse a teljes bukástól. Az új misszió, az Egyesült Nemzetek Szövetsége és az Afrikai Unió közös békefenntartó művelete (UNAMID) azonban ugyanazokkal a problémákkal küzd, amelyekkel az AMIS is szembesült (emberhiány, elégtelen pénzügyi és logisztikai háttér, a szudáni kormányzat ellenállása stb.).

Bár az AU nem volt képes arra, hogy hatékony megoldást találjon a darfúri helyzetre, mégis felhívta a figyelmet az afrikai politikusok által már sokat hangoztatott „afrikai problémák – afrikai megoldások” szlogenre.⁵ Itt pedig óhatatlanul felvetődik a kérdés, hogy képesek-e az afrikaiak (jelesül az AU) megoldani a saját kontinensük problémáit.

Az tény, hogy a helyi kezdeményezések általában jobban működnek, mint a külföldi vagy importált stratégiák, amelyek több esetben is figyelmen kívül hagyják a helyi szokásokat, a kultúrát, egyszóval a realitást.⁶

Az AU, az Afrikai Egység Szervezetéből (*Organisation of African Unity* – OAU) történő átalakítása óta technikailag teljesen elhagyta az elvet, hogy nem avatkozik bele a tagállamok belügyeibe, annak ellenére, hogy 2003-ban létrehozta a Béke és Biztonsági Tanácsot, amelynek célja a kontinensen kialakuló konfliktusok kezelése, megoldása volt.⁷

Ez a paradigmaváltás kezdeményező és egyben pragmatikus választ jelez azokra a helyi konfliktusokra, amelyek a hidegháború utáni korszakban törtek ki az afrikai országokban. Azon erőfeszítéseket, amelyek az AU szárazföldi-biztonsági struktúrájának konfliktuskezelés-fejlesztésére irányultak, nagy örömmel fogadták, főképp az olyan háború sújtotta helyeken, mint például Libéria, Uganda, Sierra Leone, a Kongói Demokratikus Köztársaság vagy éppen Darfúr. Ebben a tanulmányban a sikertelen darfúri békeművelet háttérével és tapasztalataival kívánok foglalkozni az alábbiak szerint:

- az AMIS tevékenységének korlátozása;
- a szudáni kormányzat kényszerű együttműködése;
- a lázadó csoportok tevékenysége;
- az AU logisztikai, pénzügyi, tervezési hiányosságai, illetve a politikai egység hiánya.

Az AMIS tevékenységének korlátozása

Az egymással harcban álló frakciók még 2004-ben, az AU égisze alatt kezdték meg azokat a tárgyalásokat, amelyek eredményeképpen a szervezet mandátumot kapott az AMIS létrehozására, majd pedig a békefenntartó tevékenység megindítására

Darfúrban.⁸ A mandátumot a khartoumi rezsim és a lázadó frakciók közti fegyverszünet-megállapodás betartására, illetve az afrikai békefenntartók és azok védelmére hagyták jóvá, akik a fegyverszünet-megállapodást felügyelik (az Egyesült Államok és az Európai Unió ajánlott fel a fegyverszüneti bizottságba tagokat, később pedig tanácsadókat). Ekkor a misszióban 125 afrikai katonai megfigyelő és az őket védelmező 305 katona szolgált.⁹ Ezt a megbízást – a kezdeti implementációjával kapcsolatos nehézségek közepette – egy további követte öt hónappal később, ekkor a misszió létszámát jelentősen megnövelték, az AMIS II-ben 450 katonai megfigyelő, 2341 fegyveres katona és 815 rendőr szolgált. Az új erőt azzal bízták meg, biztosítsa, hogy minden érintett fél betartsa a humanitárius fegyverszüneti megállapodást.¹⁰

A tűzszüneti megállapodást 2004. április 8-án N'djaménában írták alá. A szemben álló felek kötelezték magukat az együttműködésre, az ellenségeskedések beszüntetésére, s hogy engedik hazatérni a korábban elmenekült polgári lakosságot.¹¹

A mandátum 7. pontja különleges jelentőségű volt, ugyanis felhatalmazta az AMIS békefenntartóit, hogy erőforrásaikon és képességeiken belül védelmet biztosítsanak azoknak a civileknek, akik közelgő fenyegetés alatt és annak közvetlen szomszédságban állnak. Ez azonban igen kétértelmű megfogalmazás volt, éppen ezért a békefenntartók sokszor nem mertek segíteni, mert nem volt világosan kifejtve, hogy mely esetekben lett volna joguk fegyveres védelmet biztosítani a civileknek.

Egyfelől a békefenntartóknak a civil lakosságot kellett volna védelmezniük a szudáni kormányerőktől és a velük szövetséges szabadcsapatoktól, másfelől az AMIS felismerte, hogy éppen ennek a kormánynak kellene megvédenie az üldözött civileket. Ez szintén súlyos ellentmondást hordozott magában, ugyanis a kormányzat többször is hangot adott annak a véleményének, hogy a civilek védelmezése az ő és nem a békefenntartók feladata.¹²

A lázadó frakciókkal, amelyek szintén fosztogattak, és gyakran megsértették az emberi jogokat, sem volt könnyebb a helyzet. Ugyanis a békefenntartók azzal, hogy megpróbálták csökkenteni a civilek szenvedéseit, megsértették a lázadók „jogait”, így azok egy idő után potenciális célpontoknak tekintették a békefenntartókat is, és rajtaütéseket szerveztek ellenük.

Az AMIS mandátumának egyetlen és elsődleges felelőssége a civilek védelme kellett volna hogy legyen, főleg annak tükrében, hogy minden jel a kormány bűnrészességére mutatott az atrocitásokban (annak ellenére, hogy kormánykörökben tagadták a dzsandszavid csoportokkal való nyilvánvaló kapcsolatukat).

A jelentősen korlátozott létszámú misszióknak azonban a rendelkezésére álló erőforrások hiányában a civilek megvédelmezése megvalósíthatatlannak bizonyult, pedig az AU néhány kulcsfontosságú vezetője, beleértve a ruandai elnököt (Paul Kagame) is, hangoztatta az elkötelezettségét az iránt, hogy az irányítása alatt álló csapatok felelősségi körzeteikben biztosítják az ott élő civil lakosság védelmét. A ruandai elnök a katonák hazai búcsúztató ünnepségén kijelentette, hogy a küldetésük végrehajtásához és a

civilek védelme érdekében akár erőszakot is alkalmazhatnak.¹³ A misszió első parancsnoka, a nigériai Festus Okonkwo vezérőrnagy ugyanezen a véleményen volt. Az ilyen bejelentések azonban irritálták a szudáni kormányt, mivel az inkább a küldetés szűkebb értelmezését remélte. Egy erősebb és szélesebb körű mandátum ugyanis jelentősen korlátozhatta volna a szudáni csapatok és a velük szövetséges arab milicisták tevékenységét. A későbbi tárgyalások során a szudániak érvényesítették az érdekeiket, így (bár hivatalosan sosem jelentették ki!) a békefenntartók csak a saját védelmükre használhatták a fegyverüket. Ez hamarosan be is következett, mivel mind a dzsandszavid, mind a lázadó csapatok megtámadták az AMIS-katonákat, akik közül sokan az életüket veszítették.¹⁴ Amikor EU-tanácsadóként Darfúrban szolgáltam, egy hónapon belül két konvojunkat támadták meg „ismeretlen fegyveresek”. A rajtaütésekben hét afrikai békefenntartó veszítette életét, és később is veszítettünk katonákat.

Érdekes, de a szudáni kormányerők sosem hajtottak végre közvetlen támadást az AMIS erői ellen, ők megelégedtek azzal, hogy a békefenntartók táborait fegyveres alakulatokkal vették körül, akik órákon keresztül köröztek különböző harcjárműveken a táborok körül, zászlókat lengettek, hujjogtak, és lövöldöztek a fegyverekből. Igen demonstratív felvonulások voltak; kettőt magam is láttam a misszió főhadiszállásán, El-Faserban.¹⁵

A szudáni kormány kényszerű együttműködése

Nemcsak a missziót irányító politikusok és katonák, de a külső szemlélők is kétségüket fejezték ki a szudáni kormány sokat hangoztatott válságmegoldó politikájával kapcsolatosan. A lázadó csoportok meg egyenesen azzal vádolták a kormányt, hogy a politikai rendezést különböző mondvacsinált okokkal, folyamatosan lassította, s közben továbbra is arra használta a dzsandszavid csapatokat, hogy ártatlan civileket gyilkoljanak és terrorizáljanak.

Sokan szkepticizmussal fogadták a lázadók vádjait, mások azonban, mint például Alexander de Waal, aki az országról és a konfliktusról több könyvet és tanulmányt is írt, megalapozottnak tekinti ezeket az állításokat, és szerinte a khartoumi küldöttség a térséget érintő jelentős kérdésekben csak az időt húzta. Például a szudániak tiltakoztak az AU-megfigyelők létszámának 300-ról 3500-ra történő emelésekor, nem értettek egyet azzal, hogy fegyvert használhassanak a civil lakosság védelmében, és csak az ENSZ Biztonsági Tanácsának nyomására fogadták el ezeket a javaslatokat.¹⁶

A szudáni vezetők számos esetben fejezték ki ellenérzésüket egy kiterjesztett mandátummal bíró, AU, illetve AU/ENSZ közös haderő bevetésével szemben, mivel szerintük ez sértené az ország szuverenitását.¹⁷ Ezt az indokot azonban senki sem veszi komolyan, főként annak tükrében, hogy az országot sokáig a terroristákat támogató és pénzelő államok között tartották számon. De Waal véleménye szerint a szudáni kormány biztonsági okokra hivatkozva, egyedül akarta felügyelni egész Darfúrt, így nem

kellett volna tartania a nemzetközi megfigyelőktől, illetve attól, hogy bárki is megkérdőjelezi az ott folytatott politikáját.

Egy korábban az AMIS állományában szolgáló, majd később szektorparancsnoki beosztást betöltő ghánai békefenntartó főtsízt elmondta, hogy a szudáni kormányzat mindent megtett azért, hogy a misszió működését ellehetetlenítse.¹⁸ Így például az AU egy ideig képtelen volt Addisz-Abebaból pénzt utalni az AMIS-nak (a misszió működéséhez szükséges pénzek, a katonák, rendőrök és polgári alkalmazottak fizetése stb.). Később megoldódott a helyzet, a szudániak azonban olyan hosszadalmas és bürokratikus eljárási rendet vezettek be, ami miatt a misszióban szolgáló katonák csak jókora késéssel kapták meg a fizetésüket, emiatt pedig az afrikai csapatok harci morálja nagyon alacsony szintre került. Ez pedig kihatott a misszió mindennapos működésére is.

A sokszor már bohózatba illő köztöködések után a katonai megfigyelők és a misszióban szolgálók számára úgy tűnt, mintha Khartoum egyetlen érdeke az volna, hogy hátráltassa az Afrikai Uniót, amelynek maga is egyik tagországa.¹⁹ Más példák is bizonyították, hogy a kormány több esetben is félrevezette az AU politikusait és tisztségviselőit, illetve kulcsfontosságú kérdésekkel kapcsolatosan hamis információkat adott a békefenntartóknak. Ez a fajta hozzáállás rákényszerítette az AMIS vezetőit, hogy a szudániak által felvetett/okozott problémákat kezeljék, így arra már nem maradt elég idejük, energiájuk és anyagi forrásuk, hogy a műveleti területen történt atrocitásokat kivizsgálják.²⁰

A világ közvéleménye előtt a szudáni kormány azt a benyomást próbálta kelteni, hogy mindent megtesz a darfúri konfliktus megoldására, több bizonyíték is mutatta azonban, hogy tevékenységével (arab milíciák kiképzése, felfegyverzése és irányítása) inkább elmélyítette a konfliktust. A szudáni hadsereg egyik tábornoka az egyik AMIS-megfigyelőnek kifejtette, hogy ő azt a parancsot kapta, hogy védelmezze a civileket, és biztosítsa a normális élethez szükséges infrastruktúra működését. Ugyanakkor Khartoumtól azt az utasítást is kapta, hogy tisztítsa meg a lázadóktól és szimpatizánsaiktól az összes falut a főváros felé vezető főúton.

Szükségtelen mondani, hogy a tábornok prioritása az volt (bizonyított tény alapján), hogy elüldözze a kormány valós és feltételezett ellenségeit. Utasítást adott a parancsnoksága alatt álló kormánycsapatoknak és a dzsandszavid csoportok vezetőinek, hogy támadják meg Labadó városát (2005. január). Később arra hivatkozott, hogy a megszárlást nem az ő csapatai, hanem az arab milicisták követték el, és ő egyébként is csak parancsot teljesített.²¹

Nem sokkal ezután az egyik elfogott dzsandszavid vezetőnél olyan dokumentumokat találtak a békefenntartók, amelyek felfedték a hírhedt arab milíciák tevékenységeiben Khartoum bűnrészességét. A dokumentum egyértelműen bizonyította, hogy a kormányzat utasította a helyi parancsnokokat, hogy akár erőszakos eszközökkel is, de változtassák meg Darfúr demográfiáját, főleg az afrikai törzsek számarányát illetően. Ez azt jelenti, ha nem lehet „békésen” elüldözni az afrikai törzseket és a helyükre ara-

bokat telepíteni, akkor fegyvert is lehet ellenük használni. Az elkobzott irat bizonyította, hogy a kormányzat nemcsak tudott a tartományban folyó gyilkosságokról, a falvak felégetéséről, az emberek terrorizálásáról, javaik elkobzásáról, majd pedig elüldözéséről, hanem abban tevékenyen (irányítóként) részt is vett. Ennek tükrében vérlázító volt a szudáni kormánynak az a kijelentése, hogy nem kellene Darfúrba békefenntartók, mert ő is képes szavatolni az ott élő civilek biztonságát.²²

Egy 2004-ben a BBC stábja által készített interjúban Seth Appiah-Mensah alezredes nyíltan azzal vádolta a szudáni kormányzatot, hogy felfegyverezte a dzsandszavid csapatokat, kiképzést nyújtott nekik, sőt olyan szinten együttműködtek a polgári lakosság elleni hadműveletekben, hogy a békefenntartók meg sem tudták őket egymástól különböztetni, mivel sok esetben mind az egyenruházatuk, mind a felszerelésük és fegyverzetük azonos volt.²³

Ezek után talán nem csodálkozhatunk azon, hogy az AMIS vezetői kételkedtek a kormány őszinteségében, főleg annak tükrében, hogy Khartoum kötelezte magát, hogy lefegyverzi az arab szabadcsapatokat. Erre mind a 2004. április 8-án aláírt tűzszüneti egyezségben, mind pedig a 2004. november 9-i abujai megállapodásban kezességet vállaltak a kormány képviselői. Ennek ellenére a dzsandszavidok továbbra is szabadon folytathatták tevékenységüket.²⁴

Az egyik arab vezető nyíltan elismerte, hogy a szudáni kormányzat támogatásával indítottak harcot a békés polgári lakosság ellen. Allítása szerint a kormány biztosította nekik a szükséges logisztikai háttérrel, beleértve a fegyvereket, ételt, pénzt, sőt különböző okmányokat is, amelyek birtokában támogatást kaptak a reguláris csapatok parancsnokaitól.²⁵ Ezek után nehezen hihető, hogy az arab szabadcsapatok csak úgy, a saját szakállukra tervezték meg az akcióikat, és hogy a khartoumi vezetés támogatása nélkül ilyen „sikereket” (majdnem hárommillió menekült és több mint 250 ezer halott, nagy részük nő, gyermek és idős ember volt) érhetek volna el. Egy másik milicista vezető, Musa Hilal, aki Darfúr északi részén tevékenykedett, elismerte, hogy a kormányzat által küldött és fizetett katonatisztek szervezték a dzsandszavid és más fegyveres csoportok támadásait a civilek ellen. Ezeket a csoportokat (*Popular Defence Force*) közös irányítás alá vonták, és tevékenységüket a tartományba települt kormánycsapatok parancsnokai, illetve a khartoumi vezetők koordinálták.²⁶ Musa Hilal nyilatkozatát a szudáni rezsime vezetői tagadták, de a védekezésük nem volt igazán meggyőző. A saját szememmel láttam szudáni katonai és rendőri igazolványokat, amelyeket a falvak elleni támadásokban nagy ritkán agyonvert „dzsandszavidok” zsebében találtak az atrocitások kivizsgálására érkező békefenntartók. Így 2005 végén előttem is teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy az arab szabadcsapatok soraiban szudáni katonák és rendőrök is követtek el fegyveres bűncselekményeket a békés civilek ellen.

A humanitárius szervezetek szintén súlyos vádakot fogalmaztak meg a szudáni kormányzat ellen, amely válaszul megtagadta a tartományba, sőt az országba való beutazásukat. Azok a segélymunkások és magánszemélyek, akik kormányzati atrocitásokat

fedtek fel, azt kockáztatták, hogy a vízumuk lejártakor nem kaptak ismételt belépési és tartózkodási engedélyt Szudánba, így pedig a munkájuk is meghiúsul. Számos esetben a segítségnyújtók számára kért vízumokat és egyéb engedélyeket a szudáni kormányhivatalnokok visszatartották vagy éppen „elvezítették”. Sokszor azonban még a látszattal sem törődtek, és amikor az ENSZ Humanitáriánus Ügyek Koordinációs Irodájának (OCHA) helyettes vezetője, Jan Egeland elítélte a kormányt, azonnal visszautasították a vízumkérelmét, ezért a diplomata nem tudott eljutni Darfúrba.²⁷ A szudáni kormányzat halogató, a békefenntartókat és a darfúri menekülteken segíteni akarókat hátráltató taktikáját még hosszasan lehetne tárgyalni.

A lázadó csoportok tevékenysége

Nemcsak a khartoumi kormány együttműködésének hiánya ásta alá a békefenntartó műveletet, a különféle, sokszor egymással is harcban álló lázadó frakciók tevékenysége sem segítette elő a békés rendezést.

Noha a hírek többnyire a kormánycsapatok és az arab milíciák kegyetlenkedéseiről szóltak, de a lázadók sem kímélték a polgári lakosságot. Több esetben ugyanúgy kegyetlenkedtek, mint azok, akik miatt korábban ők is elmenekültek otthonaikból. Ebben a szituációban a békefenntartók egyik legsúlyosabb gondja az volt, hogy megkülönböztessék egymástól a „jó és a rossz fiúkat”. Elmondható, hogy a konfliktus minden résztvevője – még ha eltérő szinten is – hibáztatható volt a kialakult állapotokért.

A két legjelentősebb lázadó frakció, az Igazság és Egyenlőség Mozgalom (JEM) és Szudáni Felszabadító Mozgalom/Hadsereg (SLM/A), az elmúlt években többször is kisebb-nagyobb csoportokra bomlott, s ezek nemcsak a külső ellenség, hanem egymás ellen is gyakran fegyvert fogtak, illetve támadásokat indítottak a szemben álló frakciók hátszágának számító népcsoportok ellen is, így ismét csak a civilek szenvedték el a harcok következményeit.²⁸

Jan Pronk, az ENSZ főtitkárának szudáni különleges megbízottja a Biztonsági Tanácsnak tett egyik 2005-ös jelentésében megemlíti, hogy a lázadók támadásokat intéztek az AMIS katonái és rendőrei, illetve a humanitárius konvojok ellen, és több segélymunkást is elraboltak, s csak váltságdíj fejében engedték el őket.²⁹ Természetesen az ezeket a bűncselekményeket végrehajtó lázadók mindent tagadtak (még akkor is, amikor nyilvánvaló bizonyítékaink voltak ellenük), és a kormánycsapatokat vádolták az atrocitások elkövetésével. A helyzet 2005 nyarára oly mértékig súlyosbodott, hogy maga az ENSZ-főtitkár ítélte el a lázadó csoportok önkényeskedését, és felszólította őket a békefenntartókkal való együttműködésre.³⁰

A lázadókat azonban nem hatotta meg a főtitkári dörgedelem, a Jebel-Marahegységben található erődjeikből továbbra is támadásokat intéztek mindazok ellen

(kormányerők, békefenntartók, polgári lakosság), akik szerintük felelősek voltak a Darfúrban kialakult helyzetért. Volt olyan, hogy a lázadók ellenőrzési pontokat állítottak fel a forgalmasabb utakon, s „útadót” szedtek az arra járóktól, sőt sokszor még az AMIS-katonákat is fizetésre kényszerítették. A békefenntartók képtelenek voltak a rablásokat és az erőszakoskodásokat elkövetőket megfékezni, így azok felbátorodva már ellenük is fegyveres támadásokat hajtottak végre. Amikor Khor Abechiben voltam, rádióüzenetet kaptunk, hogy az AMIS egyik táborába három-négy dzsippel 16-18 lázadó érkezett, behatoltak a táborba, fosztogattak s randalíroztak, elvitték a tisztek és a katonák személyes értéktárgyait, illetve valamennyi élelmiszert. A táborban majdnem kétszáz békefenntartó tartózkodott...

Mivel a lázadó csoportok folyamatosan jöttek létre vagy bomlottak fel, senki sem volt képes hatékony kontrollt gyakorolni felettük. Az egyik nap még megállapodásokat írtak alá velük a békefenntartók, másnap már más néven (de szinte ugyanazok a fegyveresek) követeltek védelmi pénzt, ajándékot az AMIS embereitől. Így az egyezkedések kezdődhettek előlről. Ebben a helyzetben még több törvénytelenséget követtek el a fegyveres csoportosulások, mivel semmilyen felelősségre vonástól nem kellett tartaniuk. Olyan mértékig durvult el a helyzet, hogy már az arab nomádok is panaszkodtak a lázadó erők településeikre mért rajtaütései miatt.

A kisebb-nagyobb csoportokra felbomló SLM/A (például a Wahid csoport) folyamatosan zaklatta a segítségnyújtók munkatársait is, kirabolták, bántalmazták őket, sőt néhányukat meggyilkolták, mivel nem akarták átadni nekik a menekülteknek küldött segélyeket. Egy másik incidensben a SLM Mini Minawi – jelenleg a szudáni elnök tanácsadója – által vezetett frakciójának fegyveresei 2006 decemberében megtámadták az egyik segítségnyújtó táborát, ahol a szokásos fosztogatás mellett az egyik francia segélymunkást is megerőszakolták.³¹ Valószínűleg ugyanez a csoport támadta meg az AMIS-konvojt a 2. szektorban, ekkor öt nigériai békefenntartó katona és két civil gépjárművezető vesztette életét. Erre a támadásra magam is emlékszem, mivel a nyalai szektorparancsnokságon voltam, amikor beérkeztek az első hírek a rajtaütésről. A támadás körülményeinek kivizsgálásában mi, európai tanácsadók is részt vettünk a helyszínen. Már akkor nyilvánvaló volt, hogy az egyik „szakadár” lázadószervezet harcosai szervezték meg az akciót, később pedig bizonyosságot is szereztünk a kilétükről. A lakosság az atrocitások számának növekedése miatt a békefenntartók ellen fordult, mivel képtelenek voltak megvédelmezni őket a kormánycsapatoktól, a dzsandsavidoktól és a magukat lázadóknak nevező fegyveres bandáktól. Mindez azzal járt, hogy az AMIS elveszítette a helyi lakosság bizalmát is, így a munkáját sokkal nehezebb körülmények között kellett végeznie, mint korábban.³²

Tervezési hiányosságok

A külső szemlélők persze könnyen hibáztatják az AMIS katonáit, hogy nem voltak képesek leállítani a darfúri mézárhlást és biztonságot teremteni a civil lakosságnak. Azok, akik Darfúrban szolgáltak (katonák, rendőrök stb.), vagy közelről láthatták a konfliktust (diplomáták, segélyszervezetek munkatársai stb.), megfogalmaztak ugyan kritikákat a misszió működésével kapcsolatban, de nem ítélték el egyértelműen, hiszen tudják, hogy hatalmas kihívásokkal kellett szembenézniük a csapatoknak, különösen logisztikai és pénzügyi területeken.

A missziót ugyanis fölöttébb összetett és veszélyes küldetéssel bízták meg, amelynek minimális tervezéssel indultak neki. Az AU mint szervezet nem rendelkezett elegendő tapasztalattal a békefenntartásban, habár néhány tagállama (Dél-Afrika, Ghána, Nigéria), illetve az olyan regionális szervezetek, mint a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Szervezete (ECOWAS) és a Dél-afrikai Fejlesztési Szervezet (SADC) több békefenntartó műveletet is lebonyolított.³³

Mindazonáltal az AU első, a világ közvéleménye előtt zajló jelentős békefenntartási tesztje Darfúrban – Burundi volt az AU első missziója, de nem kapott akkora figyelmet, mint az AMIS; s azt a missziót az ENSZ-nek kellett átvennie, mert az AU nem volt képes megfelelően működtetni és finanszírozni – csúfosan megbukott, és ebben nagy szerepe volt az elégtelen és hiányos tervezésnek.³⁴

Több interjú is készült az AMIS működésével kapcsolatban, amelyekben olyan ENSZ-hivatalnokok nyilatkoztak, akik testközelből látták a darfúri válságot. Az interjúkban folyamatosan visszatérő téma volt az afrikai békefenntartók csekély létszáma, fegyverzete, felkészületlensége, elégtelen pénzügyi és logisztikai támogatása. Az egyik afrikai főtiszt, aki a misszió kezdetétől Darfúrban tartózkodott, elmondta, hogy a missziót egy alig két hétig tartó tervezési időszak után indították meg. Ebből is nyilvánvaló, hogy az alkalmatlan tervezés is akadályozta az AMIS műveleteinek sikerét. Az AU önként jelentkezett ugyan a darfúri válság megoldására – Afrika az afrikaiaké és az afrikai problémákat afrikai módszerekkel kell kezelni... –, míg más szervezetek, mint az ENSZ, eleinte nem is akartak békefenntartókat küldeni a térségbe. Így az AU egyedül maradt, és nem volt képes elegendő katonát és anyagi támogatást szerezni egy megalapozott, jól működő békeművelethez.³⁵

Presztízssokokból azonban elkövették azt a hibát, amely egy béketámogató műveletben megengedhetetlen: szimbolikus jelenléttel és minimális anyagi háttérrel indították meg a missziót. Az eddigi tapasztalatok alapján bármilyen humanitárius beavatkozáskor a békefenntartóknak megfelelő törvényi felhatalmazással és elegendő erővel (katonai és pénzügyi egyaránt) kell ahhoz rendelkezniük, hogy pozitív hatást érjenek el.³⁶ A néhány száz katona beküldése egy teljesen ismeretlen és ellenséges területre egyszerűen felelőtlen döntés volt az AU politikai vezetőitől, de ők ennek tudatában is engedélyezték a művelet megindítását.

Logisztikai és pénzügyi kihívások

Logisztika tekintetében az AMIS részéről hiányoztak azok a katonai szakanyagok, felszerelések és az a támogatási mechanizmus, amelyek legalább elrettentésként szolgálhattak volna a kormányzati erők, az arab milíciák vagy a lázadó csoportok ellen.³⁷ Az elrettentés ugyanis nagyon fontos a hadviselésben, mivel azzal a támadások egy része elkerülhető. Az AMIS nem rendelkezett azonban elegendő páncélozott szállító harcjárművel, nehézfegyverekkel, elegendő mennyiségű kézifegyverrel és lőszerrel. Emlékszem, amikor Sheirija városában napokig tartó harcok robbantak ki a kormánycsapatok és a lázadók között, a közelben lévő táborunkban a nigériai békefenntartóknak fejenként mindössze húsz lőszerük volt. A rossz nyelvek szerint a helyiek még vadászni is több lőszerrel indulnak, nemhogy háborúzni...

Ha a békefenntartók megfelelő fegyverrel és felszereléssel érkeztek volna Darfúrba, valószínűleg elrettentették volna a szabadcsapatok egy részét, és ezzel jelentősen csökkenthették volna a polgári áldozatok számát. A már említett szektorparancsnok véleménye szerint a misszió az AU felkészületlensége, az erőforrások krónikus volta, a stratégiai és hadműveleti hiányosságok miatt már a kezdetektől bukásra volt ítélve. Arról is beszélt, hogy a civil-katonai koordináció hiánya és az elégtelen egészségügyi szolgáltatások szintén negatívan befolyásolták a békefenntartók tevékenységét.³⁸

A meglévő problémákat súlyosbította, hogy a misszióknak nem voltak megfelelő kommunikációs eszközei, illetve a három donor nemzettől három különböző fajtájú felszerelést kapott. Ezeket azonban nem tudták egymással szinkronizálni, egy svéd katonai tanácsadónak sajátkezűleg kellett elvégeznie ezt a munkát.³⁹ Nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy az információáramlás, illetve a jelentések továbbítása is súlyos problémákat okozott a misszióban. Emlékszem, volt olyan tábor, amelyből az írott jelentést átvitték egy másik táborba, mert csak ott volt rádió, onnan szótagolva olvasták be a szektorparancsnokságnak, amely összesítette a jelentéseket, majd továbbította a főparancsnokságra. Ez a módszer azonban sok hibalehetőséget hordozott. Több biztonágpolitikai szakértő is megjegyezte – a saját bőrünkön mi is tapasztaltuk –, hogy az AMIS nem rendelkezett megfelelő légi szállító kapacitással, így nem volt képes a csapatokat gyorsan mozgatni, hiányoztak azok a felderítő eszközök is, beleértve a műholdas felügyeletet, amelyek megkönnyítették volna a csapatok munkáját.⁴⁰ Ugyancsak súlyos problémákba ütközött az állandó jelenlét fenntartása a táborok körül és az éjszakai járőrözés is. Többször megtörtént, hogy a békefenntartók nem merték elhagyni a táborukat, mert a területen garázdálkodó fegyveres csoportoknak több emberük és jobb felszerelésük volt, mint nekik.

Ezekből is látható, hogy a művelet nem volt kellőképpen megtervezve és előkészítve, ugyanakkor a politikusok gyors sikereket vártak. Senki sem gondolta, hogy a művelet megbukhat, ezért a kezdetektől optimista hangulat uralkodott az AU addisz-abebei pa-

rancsnokságán. Olyannyira biztosak voltak a sikerben, hogy a misszióknak jóváhagyott pénzügyi alapot csak három hónap időtartamra terveztek, és csak később próbáltak meg elegendő pénzt kérni a donorállamoktól (főleg az Egyesült Államok, az EU és a NATO-tagállamok finanszírozták a műveletet).⁴¹ Ez az *ad hoc* elrendezés nagymértékben aláásta a küldetés sikerét, mivel a három hónapon túli tervezést lehetetlenné tette. Szerencsére az Európai Unió 250 millió eurót biztosított az *afrikai békeprogramra* (APF), s ebből ideig-óráig képesek voltak a misszió legégetőbb szükségleteit fedezni.⁴²

A küldetés azonban pénzügyileg továbbra is gyenge lábakon állt, és az AU szakemberei a békefenntartók költségeit is csak rövid távon tudták megjósolni, ugyanis nem volt elegendő tapasztalatuk ezen a téren. Azok az afrikai országok, amelyek csapatokat küldtek a misszióba, a katonáik bevetéséért és ellátásáért pénzt kértek, mivel maguk képtelenek lettek volna azt finanszírozni. Ezért történt meg, hogy az európai államok és az Egyesült Államok részvételével olyan pénzügyi alapot hoztak létre, amelyből a misszió kiadásait próbálták meg biztosítani.⁴³ De még ezek a pénzeszegek sem voltak elegendők; a misszió állandó pénzzavarral küszködött, így a csapatok kitelepítése és a táborok felépítése az eredeti tervekhez képest folyamatos késésben volt. Többször előfordult, hogy a helyi alvállalkozókat képtelenek voltak határidőre kifizetni, sőt az is megtörtént, hogy az afrikai katonák hónapokon keresztül nem kaptak fizetést. Azt pedig bármelyik katonai parancsnok vagy tervező megmondhatja, hogy a sikeres küldetések alapja nem a felelőtlen ígéretés, és egy műveletet nem lehet olyan rövid idő alatt megtervezni, majd sikerre vinni, ahogyan azt az AU vezetői próbálták. Egyszóval az AU-nak nem voltak meg a sikeres küldetés végrehajtásához szükséges pénzügyi és logisztikai forrásai, de vezetői úgy gondolták, hogy ezeket majd a nyugati országok biztosítják majd. Magam is több esetben hallottam, amikor afrikai politikusok és katonai vezetők a megbeszéléseken azt mondták, hogy a volt gyarmatosítók, a „fehérek” okozták Afrikában az összes problémát, ezért méltán várhatják el tőlünk, hogy azok felszámolásának összes költségét mi álljuk. Ezt az álláspontot azonban több biztonságpolitikai szakértő is vitatja, mondván: „Senki sem megy el háborúzni valaki más pénzén.”⁴⁴

A politikai egység hiánya

Amikor egy konfliktust akarunk megoldani, nem meglepő, ha több, egymástól különböző megoldási lehetőség merül fel. Ezeket általában folyamatos egyeztetés után közelíteni tudjuk egymáshoz, majd pedig konszenzusra jutva meg lehet valósítani valamelyiket, vagy találhatunk olyan közös megoldást, amelyik ötvözi a különböző javaslatokat. A darfúri válság eszkalálódásakor az afrikai vezetők között súlyos feszültségek alakultak ki azzal kapcsolatban, hogy a szudáni kormánnyal való kapcsolatokban a keményebb vagy a lágyabb politikai vonalat kell-e képviselni.

Az arab dominanciájú afrikai államok inkább együtt éreztek a szudáni rezsimmel, és nem kívántak ellene keményebben fellépni, míg mások, főként dél-afrikai államok, azt követelték, hogy a szudáni kormány azonnal fékezze meg a dzsandszavid csoportokat, és teremtsen békét és biztonságot Darfúrban, illetve tartsa tiszteletben az ott élő afrikai törzsek és népcsoportok jogait.

Úgy tűnik, hogy ez a fajta arab-afrikai (fekete) szembenállás nemcsak a darfúri konfliktusban, hanem más helyzetekben is megjelenik a kontinens országai között. Ebben az esetben a szudáni kormányt azok az államok támogatták, amelyek elsődlegesen arabként látják magukat; míg azok az államok, amelyek afrikai (fekete) eredetűek, a túlnyomó részben afrikaiakból álló lázadó csoportokat támogatták, és őket az arabok által elnyomott, marginalizált áldozatoknak látták.

A konfliktus eszkalálódásához a környező országok közötti feszültség is hozzájárult. Csád küldött ugyan békefenntartókat a misszióba, őket azonban a szudániak nem fogadták örömmel, hiszen nyílt titok volt, hogy a JEM és az NMRD fegyvereseinek nagy része zaghawa (mint a csádi elnök Idriss Deby is), akiket a csádi kormányzat támogat.⁴⁵ Természetes, hogy a szudáni rezsim pedig a csádi elnök hatalmát megdönteni kívánó fegyveres csoportokat látja el évek óta igen bőkezűen. Eritrea, annak ellenére, hogy muzulmán vezetésű állam, nem volt jó viszonyban a khartoumi rezsimmel, és emiatt támogatást nyújtott Abdul Wahid Nurnak, a lázadók egyik vezetőjének, akit még Asmarában is fogadtak.

A régió országai közötti régi feszültségek, sőt nyílt ellenségeskedések ugyancsak sok esetben befolyásolták károsan a békefenntartók tevékenységét. Ezek a feszültségek begyűrűztek a misszióba is, így az itt szolgálók közötti vetélkedés sokszor már a működőképességet veszélyeztette.⁴⁶

A Darfúri békeegyezmény

A sokak által beharangozott és várt *Darfúri békeegyezményt* (*Darfur Peace Agreement – DPA*) is csak hosszas viták és egyeztetések után tudták aláírni. A megállapodás négy fő területet érintett: az átfogó fegyverszünet és biztonsági rendelkezések kérdése, a hatalom megosztása, a pénzügyi-gazdasági kérdések, illetve a Darfúr–Darfúr párbeszéd és konzultáció.⁴⁷

Az egyezményt azonban csak a szudáni kormány és a Minni Manawi által vezetett, a korábban az SLA-csoportból kiszakadó frakció írta alá 2006. május 5-én. Az SLA Abdoul Wahid által irányított másik frakciója és a JEM vezetői megtagadták az aláírást azzal az indokkal, hogy a megállapodás nem tartalmazza kellő mértékben a darfúriak követeléseit, és nem az ő érdekeiket, hanem a szudáni kormányt képviseli. Sajnálatos módon a megállapodást folyamatosan megszegték maguk az aláírók is.⁴⁸

További problémákat okozott, hogy a szudániak egy elnöki vezető tanácsosi címmel és a vele járó javadalmazással „megvásárolták” az egyik lázadó vezetőt, Mini Minawit, s ő egyben a Darfúri Területi Átalakítási Hatóság vezetését is megkapta.⁴⁹ Ez azonnal súlyos feszültséget generált a lázadó csoportok között, mert sértette azoknak a haduraknak az érdekeit, akik nem írták alá az egyezményt. Sokuk nehezményezte, hogy a szudáni kormány a darfúriaknak nyújtott jóvátétel helyett inkább megvásárolni kívánta a vezetőket. A lázadó csoportok az arab milíciák azonnali lefegyverzését és egy alelnöki pozíciót követeltek maguknak, de abban már nem tudtak megegyezni, hogy azt melyikük töltené be. A kormánynak azonban nem volt érdeke egységesíteni a lázadó frakciókat, azzal viszont, hogy egyikük aláírta a békemegállapodást, pont tudott hinni a nemzetközi közösség szemébe, s el tudta hitetni, hogy tényleges békeszerződést kötöttek az egymással szemben álló felek. Stratégiaileg a khartoumi rezsimmel rendkívül ügyesen járt el, megosztotta a frakciókat, s ezek egymással vitáztak, ahelyett hogy egységesen léptek volna fel a darfúriak érdekében. Mindebből a külső szemlélők azt a következtetést vonták le, hogy nem a békeszerződés megkötése, hanem csak önző, önös érdekeik miatt vettek részt a tárgyalásokon – sajnos ez sok esetben igaz is volt.⁵⁰

Jack Christofides, aki az ENSZ képviselőjeként vett részt a tárgyalásokon, úgy vélekedett, hogy a nagy nehezen megteremtett béke nem tarthat sokáig, mivel szerinte a darfúriak sem voltak készek a kompromisszumokra, hiszen a lázadó frakciók még egymással sem tudtak tartós békét kötni, nemhogy a szudáni rezsimmel. Szerinte a szudáni kormány a tárgyalóasztalnál nem vesztette el a csatát, a lázadók pedig nem győztek.⁵¹

Habár egyetlen témakörben sem volt könnyű a szemben álló feleket közös nevezőre hozni, a hatalom megosztásával kapcsolatosan a különböző fegyveres csoportok olyan, sokszor teljesíthetetlen követeléseket fogalmaztak meg, amelyek nemcsak a szudáni kormányzat, de az AU és az ENSZ képviselőit is feldühítették. A szerződést maratoni tárgyalások után megkötötték ugyan, de mindenki tudta, hogy a betartása igencsak kétséges. Már akkor is világosan látható volt, hogy az AU bármennyire is derűlátón ítélte meg a saját képességeit, egyedül nem vethet véget a konfliktusnak. Így az „afrikai megoldások afrikai problémákra” elképzelés azzá vált, ami eredetileg is volt, mindössze egy jól hangzó szlogené.

A konfliktus hatékony megoldását az is hátráltatta, hogy egyes nagyhatalmak – Kína és Oroszország – a nemzetközi közösség álláspontjával ellentétesen tovább támogatták Khartoumot fegyverekkel és katonai felszerelésekkel, a főként Dél-Szudánban kitermelt olajért cserébe („olaját fegyverért program”). Ez a két ország nemcsak, hogy fegyvereket szállított a khartoumi rezsimmel – amely ezeket a védtelen polgári lakosság ellen használta fel Darfúrban –, hanem az ENSZ BT állandó tagjaiként minden olyan döntést megvétőzött, amely elítélte volna a Darfúrban történeteket.⁵²

UNAMID: válasz a darfúri krízisre?

Ahhoz, hogy tényleges sikert érhessen el, az AU-nak szüksége lett volna egy nagy létszámú, jól felszerelt és kiképzett békefenntartókból álló haderőre és folyamatos, megbízható pénzügyi-logisztikai támogatásra a nemzetközi szervezetektől. Bár eleinte elutasította mind az ENSZ, mind pedig a nyugati országok segítségét, később már minden segítséget örömmel fogadott. Amikor az ENSZ bejelentette, hogy átveszi a misszió irányítását, mind a békefenntartók, mind pedig az emberi jogi aktivisták megkönnyebültek.

A magát túlvállaló és rosszul felszerelt AMIS-nak egyértelműen szüksége volt külső segítségre. 2007. július 31-én aláírták az 1769-es számú ENSZ-határozatot, amelyik lehetőséget teremtett egy AU–ENSZ közös (hibrid) haderő létrehozásához. Az új missziót (UNAMID) eredetileg tizenkét hónapra hozták létre, és a tervek szerint 26 ezer katona, rendőr és polgári személy részvételével kezdte volna meg a működését.⁵³ A missziót 2007. december 31-én vette át a világszervezet, működését pedig az ENSZ BT legutóbb 2010. július 31-ig hosszabbította meg.⁵⁴

Sajnos az UNAMID sem ért el jelentősebb sikereket, mivel nem rendelkezett a szükséges létszámú csapatokkal, sem a még szükségesebb logisztikai támogatással. A helyi biztonsági helyzet is tovább romlott, ezért nemcsak a szudáni kormányzat, a lázadó csoportok, de a civil lakosság nagy része is ellenségesen fogadta a békefenntartókat.⁵⁵ Az új küldetés valamelyest javítani tudta ugyan a hadműveleti kapacitását, de továbbra is problémákat okozott, hogy nem volt elegendő katona és rendőr a területen (a 26 ezer főből csak 14 803 volt katona, s a 207 katonai megfigyelő, a 4280 rendőr és a 3800 polgári alkalmazott közül sem mind szolgált a területen).⁵⁶ A misszióknak továbbra sem volt elegendő légi szállítási kapacitása, s nem volt képes a menekülttáborokban sem a 24 órás jelenlétet biztosítani, így azok lakóit mind a szudáni kormánycsapatok, mind pedig a fegyveres rablóbandák továbbra is zaklathatták, sőt a békefenntartókat is folyamatosan támadták, akik emiatt több embert is veszítettek.⁵⁷ Bár az UNAMID klasszissokkal jobban végezte a feladatát, mint az AMIS, ugyanúgy képtelen volt a darfúri helyzetet konszolidálni és a krízisre eredményes megoldást találni. Éppen ezért elgondolkodtató, hogyan jelenthető ki, hogy Darfúrban helyreállt a béke. Ha helyreállt, akkor miért vannak még mindig ott a békefenntartók, és mért hosszabbította meg a mandátumukat az ENSZ BT? Ezekre a kérdésekre azonban nem kapunk választ.

Az afrikai békefenntartás jövője

Az eddigi tapasztalatok alapján látható, hogy az AU egyelőre képtelen önállóan választ találni az afrikai kontinens biztonsági kockázataira, kihívásaira. A következő években Afrika azzal az ijesztő feladattal néz szembe, hogy valamilyen módon véget kell vetni

a kontinensen újra és újra kirobbanó konfliktusoknak. A teljesség igénye nélkül ezen időszak fontosabb konfliktuszónái Csád, a Közép-afrikai Köztársaság, Észak Uganda, Szomália, a Kongói Demokratikus Köztársaság, Etiópia-Eritrea, Algéria, Nigéria Delta régiója és Niger lesznek. A felsorolás azonban korántsem teljes, hiszen még olyan országokban is, amelyekben elméletileg eredményt hoztak a békefenntartó missziók, bármikor kialakulhatnak újabb konfliktusok (Elefántcsontpart, Libéria stb.).

Az afrikai konfliktusok okai többnyire a vallással kapcsolatos kérdések (muzulmán-keresztény ellentétek), az etnikai hovatartozás, a hagyományos határokról folyó viták, a forrásmegosztás, a politikai és a gazdasági hatalom méltánytalan elosztása, a harc a demokratizálódás, illetve a politikai és a gazdasági rendszerek megreformálásáért és a gyarmati uralom negatív hozadékai.⁵⁸

Michael E. Brown négy fő tényezőre vezeti vissza a konfliktusok kirobbanásának okait: a szerkezeti tényezők (gyenge államok és etnikai földrajz), a politikai tényezők (diszkriminatív politikai intézmények), a gazdasági és a társadalmi tényezők, valamint a kulturális tényezők (mint például a kulturális diszkrimináció). Mindezek a tényezők gyakran más-más konfliktust eredményezhetnek, és ezért gondosan mérlegelni kell, amikor megpróbáljuk megoldani azokat.⁵⁹ Tapasztalatok mutatják, hogy még a hasonló okok miatt keletkező konfliktus esetében sem használhatók ugyanazok a sémák; a problémák ugyanis mindig mások. Az biztos, hogy a stabilitást a jó kormányzás, az emberi jogok biztosítása és a megfelelő erőforrás-gazdálkodás fenntartása jelentős mértékben elősegítheti.

A mostani időszakban még a nagyhatalmak is egyre kevésbé hajlandók csapatokat küldeni olyan háborúba, amelyek nem közvetlenül érintik őket, ezért Afrikának mindent meg kell tennie a kontinentális szintű konfliktusok minimalizálása, illetve megfékezése érdekében. Éppen ezért mihamarabb ki kell építeni, és működésképesé kell tenni, azokat a szervezeteket, amelyek képesek lesznek a kontinensen meglévő és kiújuló konfliktusokat hatékonyan kezelni – politikai és katonai módon egyaránt.

Összegzés

Szudánban – és azon belül Darfúrban – csak akkor lehet tényleges békét teremteni, ha a kormányzat és a lázadó szervezetek olyan békemegállapodást kötnek, amelyet be is tartanak. Ez a legvalószínűbb lehetőség, ugyanis a külső katonai beavatkozásnak, egy újabb, hatékonyabb béketámogató műveletnek) a lehetősége nagyon távoli, a jelenlegi helyzet eszkalálódása viszont nem szolgálja sem Khartoum, sem pedig a lázadó csoportok érdekeit.

Ha az UNAMID nem lesz képes a konfliktust hatékonyan kezelni, újabb harcokkal, esetleg olyan polgárháborús helyzettel kell számolnunk, mint amely majd harminc éven keresztül tartott Dél-Szudánban. Az, hogy a kormány nem képes egyedül megbirkóz-

ni a jelenlegi helyzettel – amelyet nagyrészt maga idézett elő a dzsandszavid milíciák felfegyverzésével és az ártatlan civilekre való uszításával –, bizonyítja az is, hogy az elmúlt időszakban a lázadó csoportok még a fővárost is képesek voltak megtámadni. Úgy tűnik, hogy politikai és gazdasági okok miatt a világ közvéleménye mégsem léphet fel olyan hatékonyan a szudáni rezsim népiirtással vádolt vezetőivel szemben – hiába adott ki letartóztatási parancsot a Nemzetközi Büntetőjogi Bíróság Omár al-Bashir ellen –, mint ahogy a világ közvéleménye elvárná, de az UNAMID segítségével talán egy tartós megállapodást létre lehetne hozni, mielőtt még lejárna a békefenntartók mandátuma.

Már csak ezért is fontos lenne, hogy a békefenntartók legalább valamilyen eredményt fel tudjanak mutatni, és ne úgy kelljen elhagyniuk az országot, hogy elpocsékolnak öt évet, több millió dollárt, és fölöslegesen áldozták fel a békefenntartók életét (az elmúlt években közülük 22-en veszítették életüket Darfúrban).⁶⁰ A megegyezés szolgálná a Szudánnal határos országok érdekeit is, mivel attól tartanak, hogy a konfliktus továbbterjedésével területük és az egész régió instabillá válna.

Azok a kihívások, amelyekkel az AMIS működésének ideje alatt szembenézett – a tervezés, a misszió működtetése, a pénzügyi és logisztikai támogatás és az általános koordináció – fontos tanulságokkal is szolgálhatnak az AU jövőbeni békefenntartó tevékenységéhez. Ezeknek a tapasztalatoknak a feldolgozása már csak azért is fontos, mivel a 2010-ben létrehozandó Afrikai Haderő azonnal bevethető katonai harccsoportjai (ASF) is hasonló kihívásokkal találkozhatnak, mint az AMIS. Ezért szükséges, hogy a többi között a finanszírozás és az egységek felszereltsége – főleg a támadó és a szállító helikopterekkel való ellátottságuk – prioritást élvezzen a továbbiakban, hogy ne ismétlődessen meg, ami megtörtént Burundiban, Szomáliában és Darfúrban is, ahol az AU műveletei csúfosan megbuktak. Az afrikai vezetőknek bizonyítaniuk kell, hogy valóban képesek meghozni a szükséges áldozatokat – politikai és anyagi szinten is – a kontinensen működő békefenntartó műveletek vezetésével és működtetésével kapcsolatosan. Nem elfogadható ugyanis, hogy az AU vezetői nyilatkozataikban a kontinens problémáit a saját eszközeikkel kívánják megoldani, sok esetben a nemzetközi közösség kizárásával, viszont ha bármilyen válság robban ki a kontinensen, azonnal az ENSZ és a fejlett nyugati országok segítségét kérik – főleg anyagi téren. Természetesen a nyugati országok partnerek az afrikai kontinens stabilitásának megteremtésében, mivel az ottani konfliktusok Európára és a többi kontinens országaira is jelentős hatást gyakorolnak – legális-illegális migráció, kábítószer-csempészet, fegyvercsempészet, gazdasági következmények stb. –, de erre sem lehet mindig számítani, vagy ha igen, akkor is csak a korrekt együttműködés keretein belül.

Látni kell azonban, hogy Afrika az a kontinens, ahol a legnagyobb az államok közötti, illetve a az államokon belüli konfliktusok száma, ezért kiemelten fontos, hogy ezeknek a konfliktusoknak a megoldásában tevékenyebben vegyenek részt az ott élők. Emellett fontos az is, hogy tiszteletben tartsák az olyan egyezményeket, mint például az *Emberi és nemzeti jogok afrikai chartája*, amelyet 1981-ben Nairobiban fogadott el az

Afrikai Egységszervezet (OAU), illetve az AU hatékonyabban működjön együtt a már meglévő regionális afrikai szervezetekkel (ECOWAS, IGAD, COMESA, SADC stb.).

Szükséges folytatni a már megkezdett reformokat – *Security Sector Reform*, az igazságszolgáltatási rendszerek átalakítása, demokratikus normák bevezetése, stb. –, fel kell számolni a gyerekkatonaság intézményét, és fel kell lépni a terrorista szervezetekkel szemben, a kábítószer-csempészet és a fegyvercsempészet ellen is. Ebben az esetben stabilizálódhatnak a kontinens országai, és a békefenntartóknak sokkal kevesebb feladatuk lesz majd a 21. század Afrikájában.

Jegyzetek

- 1 ICC issues arrest warrant for al-Bashir, <http://www.haguejusticeportal.net/eCache/DEF/10/316.html> Letöltés ideje: 2010. március 4.
- 2 Gérard Prunier: *Darfur: the Ambiguous Genocide*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2007. 90. o.
- 3 China wary of ICC genocide ruling against Sudan president, <http://www.sudantribune.com/spip.php?article34030> Letöltés ideje: 2010. március 4.
- 4 Besenyő János: „Logistic Experiences: The Case of Darfur – Promoting Peace and Security in Africa”. *Finnish Department of Strategic and Defence Studies*, Vol. 2. No. 35. (2006). 50. o.
- 5 Victoria K. Holt: „Making Conflict Resolution and Prevention in Africa a »Top Priority«” *G8-Africa Action Plan and Considerations for Sea Island*, 2004. március 31. 8. o.
- 6 Aloys Muganga: *AU Peace Support Operations Insufficient for Success (Darfur Case Study)*. Carlisle Barracks, Pennsylvania, 17013: US Army War College, 2007. 4–5. o.
- 7 „Protocol Relating to the Establishment of the Peace and Security Council of the African Union, http://www.africa-union.org/rule_prot/PROTOCOL-%20PEACE%20AND%20SECURITY%20COUNCIL%20OF%20THE%20AFRICAN%20UNION.pdf. Letöltés ideje: 2009. december 7.
- 8 Icon Group International, Inc.: *Peacekeeping: Webster's Quotations, Facts and Phrases*. San Diego, CA: Icon Group International, Inc., 2008. 241. o.
- 9 J. Millard Burr–Robert O. Collins: *Darfur: The Long Road to Disaster*. Princeton, NJ: Markus Wiener Publishers, 2008. 298. o.
- 10 Besenyő: „Logistic Experiences...”, *i. m.* 42. o.
- 11 „April 2004 Humanitarian Ceasefire Agreement on the Conflict in Darfur”. *Darfur Information.com*, http://www.darfurinformation.com/mc_doc_2.asp, 2004. április 19. Letöltés ideje: 2009. december 7.
- 12 William G. O'Neill–Violette Cassis: *Protecting Two Million Internally Displaced: the Success and Shortcomings of the African Union in Darfur*. Washington–Bern: Brookings Institution – University of Bern, Project on Internal Displacement, 2005. 26. o.
- 13 „African Troops Push to Protect Darfur Civilians”. *Afrol News*, <http://www.afrol.com/articles/13724>, 2005. augusztus 17. Letöltés ideje: 2009. december 7.
- 14 Julie Flint–Alexander De Waal: *Darfur: a New History of a Long War*. New York: Zed Books, 2008. 266. o.
- 15 Besenyő: „Logistic Experiences...”, *i. m.* 49–50. o.
- 16 Alexander De Waal: „Briefing: Darfur, Sudan: Prospects for Peace”. *African Affairs*, Vol. 104. No. 414. (2005). 127–135. o.
- 17 Burr–Collins: *i. m.* 302. o.
- 18 „Frustration of Darfur 'Observer'”. *BBC News*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/panorama/4007117.stm>, 2004. november 14. Letöltés ideje: 2009. december 8.
- 19 Catherine Guicherd: *The AU in Sudan: Lessons for the African Standby Force*. New York: International Peace Academy, 2007. 12. o.

- 20 De Waal: „Briefing...”, *i. m.* 127–135. o.
- 21 O'Neill–Cassis: *i. m.* 19. o.
- 22 Daniel Balint–Kurti: „Sudan Rejects African Union Troops”. *Mail&Guardian online*, <http://www.mg.co.za/article/2004-08-24-sudan-rejects-african-union-troops>, 2004. augusztus 24. Letöltés ideje: 2009. december 8.
- 23 „Frustration of Darfur 'Observer'”, *i. m.*
- 24 Burr–Collins: *i. m.* 306. o.
- 25 Flint–De Waal: *i. m.* 125. o.
- 26 „Darfur Documents Confirm Government Policy of Militia Support”, <http://www.hrw.org/legacy/english/docs/2004/07/19/darfur9096.htm>, 2004. július 20. Letöltés ideje: 2009. december 8.
- 27 „Too Little, Too Late: Sudanese and International Response 2004”. *Human Rights Watch*, <http://www.hrw.org/en/node/12133/section/8>, 2004. május 6. Letöltés ideje: 2009. december 8.
- 28 Besenyő: „Logistic Experiences...”, *i. m.* 49–50. o.
- 29 „Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General”, http://www.un.org/news/dh/sudan/com_inq_darfur.pdf, 2004. szeptember 18. Letöltés ideje: 2009. december 8.
- 30 O'Neill–Cassis: *i. m.* 22. o.
- 31 „International Aid Worker Raped in Darfur”. *Reuters*, <http://www.reuters.com/article/idUSL24928255>, 2007. január 24. Letöltés ideje: 2009. december 8.
- 32 „Sudan: Darfur Peacekeepers Offer No Protection – IDPs”, <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=80999>, 2008. október 20. Letöltés ideje: 2009. december 8.
- 33 De Waal: „Briefing...”, *i. m.* 127–135. o.
- 34 Flint–De Waal: *i. m.* 195. o.
- 35 Guicherd: *i. m.* 4. o.
- 36 James Mackie–Alhaji Bah–Jonas Frederiksen–Stella Sabiiti: *Mid-Term Evaluation of the APF*. Maastricht: NEIMACRO Group, 2006. 65. o.
- 37 De Waal: „Briefing...”, *i. m.* 127–135. o.
- 38 „Frustration of Darfur 'Observer'”, *i. m.*
- 39 Besenyő: „Logistic Experiences...”, *i. m.* 55. o.
- 40 „Imperatives for Immediate Change. The African Mission in Sudan”. *Human Rights Watch*, <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/sudan0106webwcover.pdf>, 2006. január. Letöltés ideje: 2009. december 8.
- 41 Guicherd: *i. m.* 5. o.
- 42 Mackie, Bah, Frederiksen és Sabiiti: *i. m.* 23. o.
- 43 Guicherd: *i. m.* 12–13. o.
- 44 *Uo.*
- 45 Burr–Collins: *i. m.* 306–308. o.
- 46 Guicherd: *i. m.* 6–7. o.
- 47 Alexander De Waal: *War in Darfur and the Search for Peace*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2007. 259. o.
- 48 Muganga: *i. m.* 15–16. o.
- 49 Alhaji M S Bah–Ian Johnston: „Sudan: Faltering Protection and Fragile Peace”. In: *Annual Review of Global Peace Operations* (Center on International Cooperation). Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2007. 36. o.
- 50 De Waal: *War in Darfur...*, *i. m.* 288–290. o.
- 51 Sharon R. Rivera: „UN Diplomat Jack Christofides Speaks on »Making and Keeping Peace in Darfur«”. *The Fletcher School*, <http://fletcher.tufts.edu/news/2007/03/christofides.shtml>. Letöltés ideje: 2009. december 8.
- 52 Burr–Collins: *i. m.* 305. o.

- 53 Uo. 314–315. o.
54 „Protecting Civilians, Facilitating Humanitarian Aid and Helping Political Process in Darfur”. *UNAMID*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unamid/>. Letöltés ideje: 2009. december 8.
55 „Sudan: Darfur Peacekeepers...”, *i. m.*
56 „UNAMID Facts and Figures”. *UNAMID*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unamid/facts.html>. Letöltés ideje: 2009. december 8. Az adatok a misszió honlapjáról származnak, és a 2009. október 31-i állapotot tükrözik.
57 „Lessons Learned from Darfur’s Peacekeepers”, <http://www.hrw.org/reports/2007/sudan0907/10.htm>. Letöltés ideje: 2009. december 8.
58 Besenyő János: „Az Afrikai konfliktusok és kezelésük sajátosságai, a békefenntartó műveletek során szerzett tapasztalatok”. *Felderítő Szemle*, Vol. 7. No. 3. (2008). 5. o.
59 Michael Edward Brown: *Nationalism and Ethnic Conflict*. Cambridge, MA: MIT Press, 2001. 4–13. o.
60 „Ban Deplores Deadly Consecutive Attacks against Blue Helmets in Darfur”. *UN News Service*, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=33187&Cr=unamid&Cr1=>. Letöltés ideje: 2009. december 8.

Résumé

The Experiences of the Mission of the African Union (AMIS) in Darfur: African Problems with African Answers?

The author discusses the peacekeeping operation of the African Union in Darfur called AMIS through his personal experiences. He was one of the military-logistical advisors delegated by the European Union for some time.

The African Union has positioned itself as a regional great power recently. However, according to a security expert, it is able to function only as a one-sided organization because – despite being politically efficient -- it is able to play a limited role for lack of adequate material and logistical background.

The African Union overestimated its capabilities. Thus, its peacekeeping missions so far (in Burundi, Darfur, and Somalia) have been able to achieve only limited successes, though these so-called successes have been interpreted as failures by the international public opinion. Though the organization was unable to find an effective solution to the situation in Darfur, it still called attention to the slogan of ‘African problems need African solutions’, which has often been repeated by African politicians. Now, the question arises whether the Africans (specifically the African Union) are able at all to solve their own problems; above all else, to create peace on the continent hit by civil wars and ethnic conflicts.

The essay is seeking answers to these questions by analyzing the experiences of the peacekeeping operation in Darfur as well as trying to make predictions regarding the peace-enforcing and supporting missions which are to be launched in the future.